

Dopis, který čekal čtyři dlouhé roky

Nedávno jsem psal o dopisnici odeslané 4. září 1939 z Němci okupované Prahy do Anglie (viz Merkur Revue 2/1999, s. 26). Bylo to v den poté, co Velká Británie, Francie, Nový Zéland a Austrálie vyhlásily Německu válku. Přes všechny potíže z toho plynoucí dopisnice proklouzla, prošla cenzurou a nakonec byla doručena adresátovi. Tentokrát chci také povědět o jednom dopisu z válečných let, kterému se však tak dobře nevedlo.

Dopis byl podán k poštovní přepravě 21. listopadu 1941 v Ungváru (Užhorod), hlavním městě Karpatské Ukrajiny, tehdy okupované Maďary, dnes součásti Ukrajiny. Byl adresován Josephu Whiteovi, 3744 Gladstone, Apt. 302, Detroit, Michigan, USA. Spojené státy tehdy ještě nebyly ve válečném stavu.

Dopis byl cenzurován třikrát. Nejprve Maďary, jak je zřejmé z přelepek na zadní straně s fialovým textem "Az 1939. évi II. tc. (Maďarský znak) 152. §-án alapulo H.M. rendelet alapján felbontva" (Otevřeno podle paragrafu č. 152, článek II z roku 1939 a na základě rozkazu armádního ministerstva). Tato přelepka je orazítkována dvěma otisky kruhového ručního razítka s maďarským znakem uprostřed, s textem PEKIR dole, což je zkratka Ústředny státní poštovní cenzury, a s textem ELENÖRIZVE (tj. Cenzurováno).

Cenzurní přelepky neuzavírají horní okraj obálky. Ta byla totiž otevřena na spodním okraji, a pak uzavřena přelepením hnědou lepicí papírovou páskou po celé šířce obálky až ke svislým okrajům.

Poté se dal do práce německý cenzor. Otevřel obálku na levém svislém okraji, ten pak zalepil páskou s fialovým textem Geöffnet (Otevřeno) uprostřed a dvěma otisky kruhového razítka Oberkommando der Wehrmacht (Vrchní velitelství branné moci) s německým orlem a svastikou uprostřed a písmenem "g" dole. Tato přelepka je na rubové straně obálky orazítkována menším červeným válečkovým ručním razítkem, také s textem Oberkommando der Wehrmacht, orlem a svastikou, ale s textem Geprüft (Pro-

hlédnuto) dole. Před přelepením otevřené obálky však německý cenzor přelepil kouskem papíru jméno a adresu odesílatele na adresní straně obálky vlevo nahoře. Podářilo se mi tento přelep odkrýt a zjistit toto jméno a adresu: Bernard (?) Landsberger, Kossuthér 13 (Košútovo náměstí), Ungvár, Maďarsko. Dopis vlastně kontrolovali dva němečtí cenzori. Na rubové straně dopisu totiž otiskly svá razítka vlevo od přelepky okraje: 505 ve fialové barvě a 640 v černé.

Kdy se dopis dostal do USA, nelze zjistit, ale musel cestovat aspoň 19 dní, a možná i déle. Když přicestoval za Atlantik, byly Spojené státy už ve válce. Dne 7. prosince 1941 Japonci napadli Pearl Harbor. Dne 10. prosince mocnosti Osy, tedy Německo a jeho spojenci a mezi nimi bylo i Maďarsko vyhlásily válku Spojeným státům. Dopis byl opět otevřen, tentokrát podél pravé strany, a pak zalepen americkým cenzorem. Byl to cenzor konající službu v New Yorku, protože přelepka s textem EXAMINED BY má na rubové straně obálky newyorské číslo 8206.

Velmi pochybuji o tom, že by obsah dopisu, který se bohužel nezachoval, byl nějak závažný či nebezpečný. Cenzor si přece musel být vědom, že dopis byl odeslán asi tři týdny před vstupem Spojených států do války. Ne-

mohl tedy ohrozit válečné úsilí, i kdyby byl cenzurou propuštěn bez kontroly. Jenže cenzor v daném případě prostě vykonal svou práci do písmene a do puntíku v souladu s předpisy. Poté uběhly čtyři dlouhé roky.

Na adresní straně obálky je v obrácené poloze otisknuto dvojřádkové ruční razítko THIS ARTICLE HAS BEEN HELD/BY THE OFFICE OF CENSORSHIP (Tento předmět byl v držení cenzurního úřadu). Poté, co válka skončila, nikoliv poté, co se Německo vzdalo, ale až tehdy, kdy byla ukončena i na Dálném východě, byl dopis uvolněn. Na rubové straně je přes hnědou lepicí papírovou pásku otisk válečkového ručního razítka. Otisk je v horní části málo zřetelný, ale pod zvětšovací sklem lze přečíst: NEW YORK, N.Y. SEP 12 4-PM 1945. Na americké cenzurní přelepce je rukou připsáno další číslo – 7139, asi číslo cenzora, který dopis uvolnil. Ten také zřejmě dopsal na adresní straně obálky číslo bytu 302, které na původní adrese bylo překryto cenzurní přelepkou.

Náš dopis, "oběť války", byl pozdržen po téměř čtyři roky. Nevíme, zda pan White byl ještě živ, když byl dopis doručen, snad ano, ale není znám ani osud odesílatele. Učinil jsem několik pátrání a dokonce jsem získal telefonní číslo pana Reismana v Izraeli, který v Ungváru žil v tomtéž domě, jako pan Landsberger! Bohužel si na něho moc nepamatoval, dokonce ani na jeho křestní jméno si nevzpomněl. Taky mu nebylo známo, jestli pan Landsberger a jeho žena a dítě válku vůbec přežili. Potvrdil mi však, že pan Landsberger byl Žid. V době, kdy byl dopis psán, Židé ještě žili v Maďarsku a na Karpatské Ukrajině. Deportace do Oswiencimi organizované Adolfem Eichmannem a pogromy pořádané maďarskými fašisty ze Zkřížených šípů přišly o něco později, v roce 1944.

Dopis měl za sebou velmi těžkou dobu a stopy, které nese, svědčí o spletité cestě jeho putování. Obálka byla několikrát vyspravována a slepována pásky papíru a dokonce i samolepicí páskou. Na rubové straně jsou též zbytky původně nalepené růžové nálepky, avšak kdo ji nalepil a k čemu sloužila, to mi není známo. Možná to byl americký cenzor a nálepka označovala, že dopis má být zadržen až do konce války.

Dopis je frankován dvojpáskou výplatních známek 25 Fillér z roku 1939. Celkem tedy 50 Fillérů bylo správné poštovné za dopis do 15 gramů, zavedené v Maďarsku při zvýšení poštovních poplatků 15. září 1941. Strastiplné putování dopisu je jistě znát na jeho ošumělém vzhledu. Je to však pozoruhodný doklad z doby vstupu Spojených států do druhé světové války.

Otto Hornung

Překlad z angličtiny Vladimír Ustohal